

สรุปความรู้จาก(การอบรม/ประชุมเชิงปฏิบัติการ/อื่นๆ)
เรื่อง การประชุมวิชาการอบรมฟื้นฟูวิชาการเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) ประจำปี ๒๕๖๕
“การรักษาโรคเบื้องต้นสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติในยุคสังคม New Normal”

ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๔ มกราคม ๒๕๖๕ (จำนวน ๕ วัน)
ณ หอประชุมเอื้องคำ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
ผู้สรุป อ.สิริสุตา เตชะวิเศษ

สรุปเนื้อหาประเด็นสำคัญ

๑. บทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติในการเฝ้าระวัง คัดกรองและจัดการโรคติดเชื้ออุบัติใหม่และประเด็นที่พึงระวัง ในการดูแลสุขภาพชุมชน บนฐานวิถีชีวิตใหม่ โดย อาจารย์ ดร.สุรวิทย์ อจลพงศ์ หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล ด้านการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงราย
๒. การดูแลสุขภาพจิต บนฐานวิถีชีวิตใหม่ในชุมชน โดย ดร.ชุลีพร ภูโสภา พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
๓. กฎหมายเวชปฏิบัติรักษาเบื้องต้นและความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เวชปฏิบัติโดย รองศาสตราจารย์ ดร.แสงทอง ธีระทองคำ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล
๔. การจัดการหญิงตั้งครรภ์บนฐานวิถีชีวิตใหม่ในชุมชน โดย ดร.บำเพ็ญ คาคี พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
๕. การพัฒนานวัตกรรมในการดูแลผู้ป่วย บนฐานวิถีชีวิตใหม่ โดย พว.ปรีชา มะโนยศ โรงพยาบาลเทิง จังหวัดเชียงราย
๖. กระบวนการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) ในชุมชน โดย พว.รัตนภรณ์ กรุณา และ แพทย์หญิงดารณี อินทรลาวัลย์ ศูนย์ชีวิตกตัญญู โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงราย
๗. ปัญหาการใช้ยาในผู้สูงอายุ โดย นายแพทย์ธวัชชัย ใจคำวัง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร เวียงชัย อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

ปัญหาการใช้ยาในผู้สูงอายุ

มีความเปลี่ยนแปลงหลายด้านตามอายุที่มากขึ้น ซึ่งมักส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุมีความเสี่ยงในการใช้ยาสูง กว่าผู้ป่วยกลุ่มอื่นๆ ได้แก่

๑) การเปลี่ยนแปลงทางเภสัชจลนศาสตร์ (Pharmacokinetic) และ เภสัชพลศาสตร์

(Pharmacodynamics) เช่น อัตราการกรองของไตลดลง การทำงานของระบบเอนไซม์ในตับลดลง ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการกำจัดยาออกจากร่างกาย และมีความไวต่อยาบางชนิดเพิ่มขึ้น เป็นต้น โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ผลลัพธ์ของการใช้ยาในผู้สูงอายุมีความแตกต่างจากผู้ป่วยกลุ่มอื่น

๒) ผู้สูงอายุมักมีโรคร่วมหลายโรค จึงเสี่ยงต่อการใช้ยาหลายชนิด หรือ Polypharmacy ซึ่งหมายถึง ผลกระทบของการใช้ยาหลายตัวควบคู่กันไปพร้อมกันในการจัดการปัญหาสุขภาพที่หลากหลาย บ่อยครั้งที่ Polypharmacy กลายเป็นปัญหาในผู้สูงอายุ เช่น ทำให้อาจเกิดการจ่ายยาซ้ำซ้อน เกิด Drug interaction ที่อันตราย มากไปกว่านั้น Polypharmacy ยังเป็นเหตุให้เกิดการให้ความร่วมมือในการใช้ยาลดลง เพิ่มค่าใช้จ่าย และผู้ป่วยอาจมีความเสี่ยงต่อเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา (Adverse drug event) มากขึ้น

๓) ผู้สูงอายุมักซื้อยาเอง และมีการใช้ยาสมุนไพรหรืออาหารเสริมร่วมด้วย โดยเมื่อใช้ร่วมกับยาที่แพทย์สั่ง อาจทำให้เกิดผลไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาหรือเกิด Drug interaction ได้ โดยมีรายงานในประเทศสหรัฐอเมริกาว่าร้อยละ ๒๐ ของผู้ป่วยสูงอายุ ที่ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเกิดจากผลข้างเคียงของยาที่ผู้ป่วยซื้อรับประทานเอง แต่ประเทศไทยยังไม่มีรายงานในลักษณะดังกล่าวแต่เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทยที่ประชาชน มีความสามารถในการซื้อยาเพื่อรับประทานเองได้อย่างเสรีมากกว่าประเทศอเมริกา ดังนั้นข้อมูลสถิติของอุบัติการณ์ดังกล่าวน่าจะมีมากกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา

๔) ความบกพร่องในการรับรู้ ความจำ การประมวลผล และการตัดสินใจอาจทำให้ผู้ป่วยมีความเสี่ยงสูงต่อการใช้ยาที่ผิด ดังนั้นผู้ให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ป่วยสูงอายุต้อง ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินสมรรถภาพของของผู้สูงอายุ เพื่อวางแผนการใช้ยาที่เหมาะสม

๕) การไม่ใช้ยาตามแผน หรือการใช้ยาผิดไปจากแผนการรักษา (Non-adherence to medication)

หมายถึง การใช้ยามากเกินกว่าหรือน้อยกว่าที่กำหนดรวมถึงการใช้ยาผิดเทคนิค การใช้ยาอื่นนอกเหนือจากที่สั่งอาจจะเกิด Drug interaction และยังหมายถึงการไม่มาตามนัดหรือไม่มีการติดตามการรักษา

การใช้ยาอย่างเหมาะสมในผู้ป่วยสูงอายุ

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาส่งผลให้ผู้สูงอายุมีการตอบสนองต่อยาแตกต่างจากผู้ป่วยกลุ่มอายุอื่น นอกจากนั้นผู้สูงอายุยังมีความเจ็บป่วยที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคเรื้อรังซึ่งต้องรักษาด้วยยาหลายชนิด สาเหตุเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงในการเกิดเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา (Adverse Drug Event; ADE) มากกว่าผู้ป่วยกลุ่มอื่นๆ บ่อยครั้งที่การใช้ยาทำให้เกิดเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์รุนแรงจนผู้ป่วยต้องเข้าโรงพยาบาล ดังนั้นคณะอนุกรรมการส่งเสริมการใช้ยา อย่างสมเหตุ

ผลได้จัดกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ในกลุ่มประชากรกลุ่มพิเศษที่ระมัดระวังในการใช้ยาและได้กำหนดข้อแนะนำและข้อควรระวัง ดังนี้

- ในการรักษาภาวะใดๆ ในผู้สูงอายุ พิจารณาความจำเป็นที่ต้องใช้ยา โดย ควรเลือกใช้การรักษาที่ไม่ต้องใช้ยา (non-pharmacological treatment) ก่อนเสมอ เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ
 - หลีกเลี่ยงยาที่ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้สูงอายุ เพื่อลดความเสี่ยงการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากยา และผู้ส่งยาควรระมัดระวังการใช้ยาบางชนิดในผู้สูงอายุ
 - ผู้สูงอายุมักมีปัญหาการรับรู้และความจำจึงควรเลือกยาให้มีรูปแบบและวิธี บริหารยาที่ง่ายต่อการใช้และแนะนำการใช้ยาแก่ผู้ป่วยและผู้ดูแลให้มีความเข้าใจด้วยเสมอ เช่น ลดความถี่ โดยหลีกเลี่ยงการกินยารวันละ ๓-๔ ครั้ง หากเป็นไปได้ควรรับประทานวันละ ๑-๒ ครั้ง รวมถึงเขียนคำสั่งวิธีการใช้ยาให้ชัดเจนและเข้าใจง่ายและอธิบายวิธีการใช้ยารวมทั้งเหตุผลที่ต้องใช้ยาให้ผู้สูงอายุและญาติเข้าใจ นอกจากนี้ยังควรแนะนำให้ญาติคอยดูแลเรื่องการใช้ยาของผู้สูงอายุว่าถูกต้องหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้าน ความจำอ่านหนังสือไม่ออกและช่วยเหลือตนเองไม่ได้
 - โดยทั่วไปเมื่อเริ่มสั่งยา ควรเริ่มด้วยขนาดต่ำและปรับขนาดยาช้าๆ และระมัดระวังขนาดการใช้ยาในผู้ป่วยที่มีโรคไตวายเรื้อรัง
 - ระวังอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา และเมื่อสงสัยว่าอาการที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลจากยา ให้หยุดยาทันที
 - เมื่อพบอาการผิดปกติใดๆ ในผู้สูงอายุ ให้คิดเสมอว่ามีโอกาสเกิดจากยาได้หรือไม่
 - ระวังการเกิดอันตรกิริยาระหว่างยาที่ใช้ร่วมกันทั้งยาที่แพทย์สั่งและยาที่ผู้ป่วยใช้เอง หรือระหว่างยากับโรค กลุ่มอาการในผู้สูงอายุโดยระบุรายละเอียด ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการใช้ยาที่ถูกต้องรวมทั้งการเก็บรักษาแก่ผู้สูงอายุและผู้ดูแล
 - ต้องมีการติดตามประเมินประสิทธิผลในการรักษาด้วยยาและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ยา
 - ควรมีการประสานรายการยา (medication reconciliation) ที่ผู้สูงอายุได้รับให้เป็นปัจจุบัน อย่างสม่ำเสมอหรือสอบถามยาที่ผู้ป่วยใช้อยู่ทุกครั้งก่อนพิจารณาจ่ายยาเพิ่มให้ผู้ป่วย
๘. การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ กับการนำมาประยุกต์ใช้สู่การบริการในชุมชน โดย ดร.กฤตพัทธ์ ฝึกฝน พยาบาลวิชาชีพ านาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
๙. แนวทางการดูแลรักษาผู้ป่วยภาวะฉุกเฉินทางศัลยกรรมที่พบบ่อย โดย นายแพทย์ปริญญา เทียนวิบูลย์ และแพทย์หญิงภาวิตา เลาะห์กุล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การนำไปใช้ประโยชน์

หัวข้อปัญหาการใช้ยาในผู้สูงอายุ โดย นายแพทย์ธวัชชัย ใจคำวัง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระ
ญาณสังวร เวียงชัย อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย มาประยุกต์ใช้ในการสอนภาคทฤษฎี ในวิชาการพยาบาล
ผู้สูงอายุ สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ ๒ และ ภาคปฏิบัติ ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ
สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ ๓